

(citat per St. Jeroni), i el plural *PŪLVĒRA, heretat pel romànic. Del neutre PULVIS, acusatiu *PULVIS, vénen necessàriament el cat. *pols*, oc. *pols*, *pous*, fr. ant. i dial. *pous* (d'on després el derivat fr. *poussière*); el cast. *polvo* suposa una altra variant neutra *PULVUS (que de primer fou *polvos* sing.) i el port. *pó* prové d'una reducció *PULUS (amb VU > U) < *poo* (que apareix encara així a les *Cantigas d'Alf. X*). L'acusatiu clàssic PULVEREM només s'ha mantingut en l'it. *polvere* f., i formes semblants en romanès, sard i retro-romànic (REW, 6842).

El gènere de *pols* d'acord amb el neutre del llatí vulgar, hagué de ser masculí, com ho hem vist en els arcaïcs, i ho fou també en part en occità (Daudè de Pradas, Trad. de Beda), però en part femení, en la Lleuda de Sant-Giles (Gard, S. XII) i en un text alpí del xv (PSW VI, 435; Rayn., 592); avui allà ha estat substituït pel gallicisme *poudro* o per un femení innovat *pouso*, però resta *pouls* a part del Llgd. i la *pous* en parlars dels Alps i part de Provença (així en Jan Sicard, que era de la Vauclusa, a. 1673). El canvi al gènere femení es pot explicar per influència de *pólvera/vores*, que abans s'usà com a rigorós sinònim de *pols*.

DERIV.: *Pols* m. 'petita porció d'un cos polvoritzada' [Belv.], un *pols de sal* o de qualsevol amaniment; en combinacions com *encens en pols* (comptes del monestir de Montalegre, anys 1503-31, Careta, *Barbr.*, s. v.), o en *llet* o *sang* etc. en *pols*, participen *pols* f. i *pols* m. *Polset* [Belv.]. *Polsar* i *polsada*.

Polseguera [«*polsaguera* que fa la terra seca», La-cavalleria]; «Ministre d'exterminis que'ls llamps hi descarregues, / oh!, porta-m'hi, entre onades de *polsaguera* y fum, / per eixa nit reveure l'Atlàntida que ofegas / ---», *Atl.* v, 1b; usual en tot el domini lingüístic, des de Val. («*polceguera*: la cantidad de tierra que se levanta de la tierra agitada del viento», C. Ros, 1764, 188), fins a les Illes i l'extrem NO.: «en aquell camí hi ha molta *polsegéra*» Tavascan, 1934; «*polvareda*: ixo automòvil ha fetu una *polseguera*...!» Benasc (Ferraz, 88); *portar mala polseguera* 'mostrar mal aspecte extern' val.: «mâ qu'estâ llecha y arguellâ! Pues ella pòrta damunt mala *polseguera*», Escalante (*El Chiquet del Milacre*, 1878, p. 10). També *polseguera* en el sentit de «gran quantitat de pols» és usat pel monoverfí *Canyis*: del fet que SGuarner cregui convenient explicar-ho en el seu glossari, es podria deduir que avui hagi caigut en desús en el val. central en aquesta acc., a benefici de la secundària que exemplifico en Escalante.

Però aquesta és una formació que no surt gens del nostre domini lingüístic, car Provença i part de Lenguadoc diuen *poussiero*, en gascò *poubassèro* (aran. *pubás* més aviat 'pols'), i encara que hi ha un mot *potusco* «*poussière*» en el Nord llenguadocià (des del N. del Tarn, i arribant fins prop de Cahors i Orlhac: veg el mapa de Jaberg, p. 328, i la seva monografia de la *Fests. Jud* 1942) és ben difícil que morfològicament hi tingui res a veure; *polseguera*; *polsegut*; *polseguinta* maestr. 'polseguera' (GaGirona, *Seidia*, 155, text en GARREJAR); tort. BDC III, 101. *Polsegada*; *polsega-*

dina. *Polsegós*. *Empolsegar*; *empolsegada*, -egament; *desempolsegar*.

Polsejar [«polverem spargere», DTò. 1647]. *Polsera* 'ventalles per defensar pintures' [1367]; 'capseta per tenir-hi pols d'esborrar' [1620, DAg.; S. XVII, MCanyelles, Manresa, «dos tinters, *polsera*, ostiera --- y campaneta», inv. de l'aula consistorial]. Per comparació amb les ventalles que protegeixen: *polseres* o *palseres* cerd.: «lloses que surten enfora del llosat» (BDC xx, 142); si la variant amb a no és errada de còpia, cf. *clatell*, *palpis* i anàlegs. *Polsereda*. *Polserera*: «Ah, gran *polserera*! Com t'ho tenies calent tot això!», MrnVayreda (*Puny.*, t. XXIV, 371 (285)), dirigit a una noieta prudent que callava per no comprometre's, deu estar usat com a eufemisme per *punyetera*, si bé amb un substrat semàntic propi com el de *polvorera* 'xivarri' (infra).

Polsim, cat. central, corrent a Bna. i pertot: «Los arbres, ajupits sobre les ones, / formen arcades de fullatge y ponts, / dexant caure ses flors com papallones / --- / de l'aromer ne plouen de groguenques, / de volves d'or del Potosí, *polsim*; / del magraner poncelles vermellenques, / de pedres fines irisat ruixim», *Canigó* III, 34b; «ab sa cara fresca y roja com una maduixa --- y 'ls rinxos del color de l'ala del corp, coberts, com tota ella, pel *polsim* de la farina, talment semblava una borrayna besada per la gelada del matí», Mrn. Vayreda (*Puny.*, t. II, 72 (62)). «I tot és *polsim* d'or / i boira de misteri, / on canten son salteri / les albes de l'amor», Bernat Artola (*Taula de Lletres Valencianes*, 1930).

Molt viu a Mall., on la gent de mar l'usa per expressar els esquixets polvoritzats de l'aigua de mar alçada pel vent (*ximecs* en el Maresme, *embrun* en fr.), Cala Rajada, S'Estanyol, Palma, 1969; i se li dona també el valor del fr. *poudre*, cast. *polvos*, i cat. central *polsina*, en el sentit de partícules resultants de trituració artificial («*polsim* de sípia i sal» cabrers de Manacor; «el paladar artificial --- amb tot el *polsim* que hi han tirat», BDLC IX, 287; VII, 272); *polsimar*; *polsimada*; *polsimera*. *Polsina* [Belv.] (*polsima* contaminació local amb *polsim*); *polsinada*; *polsinar*; *polsinejar*; *polsinera* [Verdaguer]; *polsinós* [1912, JoCarner]. *Empolsinar*. *Empolsimar*; *empolsimada*. *Espolsimar*; *empolsimada*. *Polsós* [1413]: «si la calça és *polsosa*, espolsar-la-s», StVicentF (*Quar.*, 148.56); usat en tot el domini del Nord a l'extrem S.: «et faran picar algeps / i sempre estaràs *polsosa*», cobla amorosa llegida d'un poeta d'Alfàs (1963); *polsosa*.

Empolsar [Lacav.]; *empolsament* [id.]. *Desempolsar*. *Empolsir*. És ben singular la forma «*empolsoar*: pulverare, -soat: pulverulentus; -soament: pulveratio» que dona a aquest verb Busa-N., 1507: ¿hi hauria hagut creuament de *empolsar* amb un **empolsoir* < **empolseir*?

Espolsar [c. 1390, Aversó: *espolsa*, -olsó, -olsi, 435, 1150, 1292]; StVicentF (veg. supra, a *polsós*); «llevar, treure la pols»: «obrí lo mantell e a manera de qui sacut o *espolsa* roba, lança defora ---», *Curial* (NCL III, 224); «l'hom qui s'absté / --- / cornut se troba; /